

تقریب به مناسبت عید سعید غدیر خم گزارش می‌دهد؛ غدیر از منظر عالمان اهل سنت

به گزارش حوزه فرهنگ و هنر **خبرگزاری تقریب**، یکی از حوادث مهم و بزرگ تاریخ اسلام، حادثه غدیر است. این حادثه ی بزرگ که در اواخر عمر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله رخ داده است، منشأ بسیاری از حوادث، تحولات، گرایش‌ها، فرهنگ‌ها، عقاید و ایده‌ها گردید. در طول ۱۴۰۰ سال گذشته، محققان و اندیشه‌مندان بسیاری، به پژوهش و تجزیه و تحلیل و بررسی این واقعه ی تاریخی پرداخته‌اند. پایه ی همه این بررسی‌ها بر فرض صحت و تحقق حادثه غدیر استوار است. آیا حادثه ی غدیر ساخته و پرداخته شیعیان است؟ آیا حادثه ی غدیر در گفتار دیگران آمده است؟ و ده‌ها سؤال دیگر.

در این گفتار مختصر، به یکی از جوانب، یعنی غدیر از منظر عالمان و منابع اهل سنت پرداخته می‌شود.

با بعثت پیامبر اکرم، حضرت محمد صلی الله علیه و آله تحولی بزرگ در جهان بشریت ایجاد شد؛ تحولی که از جنبه های مختلف، جهان را تحت تأثیر قرار داد و در زمانی کوتاه از منطقه ی مکه و مدینه، (از زادگاه اصلی خود) خارج شد و سراسر جهان را فراگرفت و به عنوان یک فرهنگ برجسته، مورد توجه جهانیان قرار گرفت.

بی تردید تحولی که ظهور اسلام در جهان بشریت ایجاد کرده است، در نوع خود بی نظیر بوده است؛ همان طوری که ادیان بزرگ گذشته نیز در ظرف زمانی خود، تحولی بزرگ ایجاد کرده اند. امتیازات و برجستگی های دین اسلام سبب شد تا تحولات آن نیز بیشتر و گسترده تر باشد و با فاصله ای کوتاه، مورد توجه و قبول انسان های علاقه مند قرار گیرد و از محدوده ی جزیره العرب خارج شده، به امپراتوری ایران و رم برسد. لحظه لحظه ی حیات پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله خاطره و تحول است.

اولین خاطره، نزول قرآن کریم بود که با آیه ی شریفه «إِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ» آغاز شد و سپس هر روز شاهد حوادث و تحولات بسیاری بوده ایم که شمارش آن از این گفتار خارج است. هر یک از آن حوادث، فرهنگی بسیار ارزشمند در بردارد و شایسته است محققان درباره ی آن تحقیق کنند و آثار نو و جدید آن

را معرفی نمایند.

یکی از این حوادث مهم و باارزش و ماندگار- که در اواخر عمر آن حضرت صلی الله علیه و آله رخ داده است- حادثه غدیر خم بود که منشأ بسیاری از حوادث بعدی گردیده است. گویی حادثه ی غدیر، حادثه ای بس عظیم و بزرگ بوده است که با درخشش آن، تحولی بزرگ در انقلاب کبیر پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله ایجاد شده است.

تا قبل از حادثه غدیر، بسیاری تصور می کردند با رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، رشد و توسعه و گسترش اسلام در ابعاد متعدد، بسته خواهد شد و همچون ادیان بزرگ گذشته، دین اسلام نیز به نقطه ی پایان خواهد رسید و دوران رکود و انحطاط آن آغاز خواهد شد و دین جدید که دوران شکوفایی خود را در زمان حیات آن حضرت آغاز نموده است، بعد از سال ها به یک دین متروک و کهنه تبدیل خواهد شد؛ ولی حادثه ی غدیر، افق جدیدی در برابر دین اسلام گشود.

آری اگر این حادثه تحقق نمی یافت، دین اسلام نیز مانند ادیان گذشته به سر حد کمال نمی رسید و نمی توانست به عنوان یک دین جاودانی معرفی گردد، زیرا بدخواهان و دشمنان برای رحلت آن رسول خدا، لحظه شماری می کردند و خیال می کردند با رحلت آن

حضرت، دین اسلام نیز چون ادیان گذشته، به نقطه‌ی پایان خواهد رسید و آن‌گاه، دوران قهقرایی و رکود را طی خواهد کرد و با گذشت زمان، بسیاری از احکام آن از بین خواهد رفت و جز نام، چیزی از دین جدید باقی نخواهد ماند.

با اعلام عمومی جمله‌ی معروف «من کنت مولاة فعلى مولاة» توسط پیامبر اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله که بعد از اجتماع عمومی مسلمانان جهان در مجمع و کنگره بین‌المللی حج انجام گرفت، سرفصل جدیدی در دین اسلام گشوده شد و دین اسلام وارد مرحله‌ی تازه و نویی شد که در ادیان گذشته، سابقه نداشت؛ چه اینکه با حرکت این رودخانه بزرگِ فرهنگ غنی اسلام، همه‌ی انسان‌ها از آن سیراب خواهند شد. آری، حادثه غدیر، کامل‌کننده حادثه بزرگ بعثت پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله است و به همان اندازه تأثیرگذار و باارزش است. اگر حادثه غدیر نمی‌بود، خاتمیت دین اسلام مورد اشکال و ایراد بود؛ زیرا لازمه‌ی خاتمیت دین، استمرار آن است.

دینی که در یک نقطه‌ی زمانی به پایان برسد، نمی‌تواند دین کامل، فراگیر و دائمی باشد؛ قطاری که نقطه‌ی پایان داشته باشد و در یک مسیر خاص و زمان خاص حرکت کند، نمی‌تواند همه مسافران را به مقصد برساند؛ رودخانه‌ای که در یک زمان و مکان خاص جاری باشد، نمی‌تواند همه‌ی مزارع و دشت‌ها را سیراب کند.

اگر شیعه اصرار بر ترویج فرهنگ غدیر دارد، تنها برای حمایت از یک فرد یا افرادی خاص نیست. شاید بعضی خیال کنند شیعه به علت تعصب بی‌جا، از یک فرد یا افرادی حمایت می‌کند و دل‌باخته‌ی آنان است. جدای از دل‌باختگی و علاقه‌مندی، به اعتقاد محققان و دانشمندان شیعه، اسلام بدون غدیر، ابتر و ناقص است.

حادثه غدیر، از زوایا و ابعاد گوناگون قابل بحث و تحقیق است؛ زیرا این حادثه‌ی بزرگ، آغاز و منشأ بسیاری از حوادث بعدی بوده است. ما در این گفتار به بررسی یکی از این زوایا می‌پردازیم: «غدیر از منظر عالمان و منابع اهل سنت».

برخی از جوانان خیال می‌کنند حدیث غدیر تنها توسط محدثان و عالمان شیعه مطرح شده است و گویی این ساخته و پرداخته عالمان شیعه است و در منابع حدیثی اهل سنت مطرح نشده است؛ تا جایی که برخی خیال کرده‌اند حدیث غدیر افسانه‌ای بیش نیست و شیعیان آن را طراحی کرده‌اند. برای رفع این ابهام، محققان شیعه زحمات بسیاری متحمل شده‌اند که از جمله آنان، علامه امینی مؤلف کتاب گرانسنگ الغدیر است.

حادثه غدیر خم، توسط بسیاری از عالمان بزرگ اهل سنت ذکر شده و در کتب معتبر آنان نیز بیان شده است و ما از باب نمونه، به

تعدادی از این منابع معتبر اشاره می‌کنیم:

1. ابوداود طيالسي متوفاي 204هـ.ق در كتاب مسند ابوداود
حادثه غدیرخم را مطرح کرده، داستان عمامه‌گذاری حضرت علی علیه
السلام را بیان داشته است (طیالسی، [بی‌تا]، ص 23).
2. امام احمد بن حنبل متوفاي 241هـ.ق در كتاب مسند و كتاب
«فضائل الصحابه» حادثه ی غدیر را ذکر کرده است (احمد بن حنبل،
[بی‌تا]، ج 1، ص 84، 88 و 118).
3. بلاذري (احمد بن يحيي) متوفاي 279هـ.ق از مورخان بزرگ
اهل سنت در كتاب انساب الاشراف، با چند سند، از براء بن عازب و
ابوهريره و زيد بن ارقم و ابن عباس و بریده بن الحصیب و
ابوسعید خدری در ضمن پنج حدیث معتبر، حدیث غدیر را نقل کرده
است (بلاذری، [بی‌تا]، ص 108-113).
4. ابن ماجه (محمد بن يزيد قزويني) متوفاي 275هـ.ق از فقها و
محدثان بزرگ اهل سنت و یکی از نویسندگان صحاح سته در كتاب سنن
ابن ماجه به سندش از براء بن عازب روایت می‌کند: با پیامبر
صلي الله عليه و آله در حج الاسلام بودیم، در بین راه، پیامبر صلي
الله عليه و آله فرود آمد و دستور به نماز جماعت داد. سپس دست
علي عليه السلام را گرفت و فرمود: «هذا ولي من انا مولا» (ابن

ماجه، [بي تا]، ج1، ص43).

5. حاکم نیشابوري (محمد بن محمد نیشابوري) متوفاي 405 هـ.ق از محدثان و فقهاي بزرگ اهل سنت، در کتاب معروف المستدرک، با چند سند معتبر از زید بن ارقم، حادثه ي غدیر خم را بیان کرده و در پایان نوشته است: این حدیث صحیح است؛ و به عنوان شاهد، چهار حدیث دیگر نیز در تأیید آن نقل می کند (حاکم نیشابوري، [بي تا]، ج3، ص109).

6. واحدي (ابوالحسن علي بن احمد واحدي)، متوفاي 468 هـ.ق از مفسران بزرگ اهل سنت، در کتاب اسباب النزول می نویسد: آیه شریفه «الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ...» در حجة الوداع، در سال دهم هجري نازل شد؛ او در ذیل آیه «يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ...» به سند خودش از ابو سعید خدری روایت می کند که این آیه در روز غدیر خم در مورد علي عليه السلام نازل شده است (واحدی نیشابوري، 1388، صص 126 و 135).

7. نسائي (ابي عبد الرحمن احمد بن شعيب نسائي) متوفاي 303 هـ.ق از محدثان بزرگ اهل سنت و یکی از نویسندگان صحاح سته و مؤلف کتاب السنن الكبرى به سندش از زید بن ارقم و ابوطفیل، حادثه ي غدیر را بیان کرده است (بیهقي، [بي تا]، ج5، صص 45، 130 و 132).

وي همچنین در کتاب خصائص امیرالمؤمنین، حادثه غدیر را نقل کرده است(نسایي، [بی‌تا]، صص93 و96).

8. یاقوت حموي متوفای 626هـ.ق از مورخان بزرگ اهل سنت در کتاب معجم البلدان در ذیل کلمه «خم» به حادثه غدیر اشاره کرده، می‌نویسد: خم، بیابانی است در بین مکه و مدینه در نزدیکی جحفه که در آن برکه [غدیر] قرار دارد و پیامبر صلی الله علیه و آله در آنجا خطبه خواند(حموي، 1979م، ج2، ص389).

9. بیهقي(احمد بن الحسين) متوفای 458هـ.ق از محدثان بزرگ اهل سنت، در کتاب السنن الکبری حادثه غدیر را نقل کرده و موضوع عمامه‌گذاری آن حضرت را بیان کرده است(بیهقي، [بی‌تا]، ج10، ص14).

10. هیثمی(نورالدین هیثمی) متوفای 807 هـ.ق از محدثان و فقهای بزرگ و معروف اهل سنت در کتاب مجمع الزوائد و منبع الفوائد، واقعه غدیر را با چند سند معتبر از رباع الحارث، زید بن ارقم، ابوطفیل، سعید ابن وهب، زید بن یثیع، عبدالرحمن بن ابی لیلی، ابوهریره، ابن عمر، ملک بن حویرث، ابن جناده و... نقل کرده است(هیثمی، [بی‌تا]، ج9، صص104-109).

11. نووي متوفای قرن هشتم هجری در کتاب شرح صحیح مسلم در توضیح

جمله «ماء يدعي خمّا بين مکه والمدینه» به واقعه ی غدیر اشاره کرده است(خووی، [بی تا]، ج 15، ص 180).

12. احمد بن ابی یعقوب متوفای 284هـ.ق از مورخان بزرگ اهل

سنت، در کتاب تاریخ یعقوبی، حادثه غدیر را ذکر کرده

است(یعقوبی، [بی تا]، ج 2، 112).

13. مسعودی متوفای 345هـ.ق از مورخان بزرگ در کتاب التنبیه و

الاشراف حادثه غدیر را بیان کرده است(مسعودی، [بی تا]، ص 221).

14. حاکم حسانی متوفای قرن پنجم از مفسران بزرگ اهل سنت در

کتاب شواهد التنزیل در ذیل آیه شریفه «بَلَّغْ مَا أَنْزَلَ

إِلَيْكَ» و آیه شریفه «الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ...» حادثه غدیر را نقل

کرده است(حاکم حسانی، [بی تا]، ج 1، ص 239-200).

15. جلال الدین سیوطی متوفای 911هـ.ق از محدثان و مفسران بزرگ

اهل سنت در تفسیر الدر المنثور از ابوسعید خدری روایت کرده

که آیه ی شریفه «بَلَّغْ مَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ» در غدیر خم در مورد

علی بن ابی طالب علیه السلام نازل شده است(سیوطی، [بی تا]،

ج 2، ص 259 و 298).

سایر منابع:

حادثه غدیر خم در بسیاری از کتب اهل سنت مطرح شده و ما از باب

نمونه پانزده مورد را بیان کردیم و در ادامه سایر منابع را به اختصار مطرح می‌کنیم:

16. ابو جعفر اسکافی متوفای 220هـ.ق در کتاب المعیار و الموازنه، ص71، 210، 214 و 311.
17. ابن ابی شیبہ متوفای 235هـ.ق در کتاب المصنف، ج7، ص495 و 502.
18. عمرو بن ابی عاصم متوفای 287هـ.ق در کتاب السنه، ص593.
19. ابن حیان متوفای 739هـ.ق در صحیح ابن حیان، ج15، ص376.
20. سلیمان بن احمد طبرانی متوفای 360هـ.ق در المعجم الصغیر، ج1، ص64 و در کتاب المعجم الکبیر، ج1، ص308، ج2، ص275 و 369، ج4، ص17 و ج5، ص166، 170، 192 و 204.
21. ابن ابی الحدید متوفای 656هـ.ق در شرح نهج البلاغه، ج2، ص59 و 288 و ج3، ص208.
22. زرندی حنفی (جمال الدین محمد بن یوسف) متوفای 750هـ.ق در کتاب نظم درر المسمطین، ص93.
23. جمال الدین زیعلی متوفای 762 در نصب الرايه، ج6، ص499 و کتاب سیر اعلام النبلاء، ج1، ص75.

24. ابن الدمیاطی متوفای 643هـ.ق در کتاب المستفاد من ذیل تاریخ بغداد، ج2، ص129.

25. ابوالمحاسن متوفای 765هـ.ق در کتاب الاکمال فی سند الامام احمد، ص664.

26. ابن حجر عسقلانی متوفای 852هـ.ق در کتاب تهذیب التهذیب، ج2، ص155، ج7، ص296، ج8، ص106 و کتاب لسان المیزان، ج1، ص387، ج2، ص312 و 379 و ج5، ص100 و کتاب تعجیل المنفعه، ص464 و کتاب الاصابه، ج2، ص14 و 140 و ج3، ص481 و 484 و ج4، ص227، 301 و 467.

27. حاجی خلیفه متوفای 1067هـ.ق در کتاب کشف الظنون، ج2، ص1672.

28. حافظ اصفهانی متوفای 430هـ.ق در کتاب ذکر اخبار اصفهان، ج1، ص107، 126 و 235.

29. عبدالرحیم بن حسین عراقی متوفای 806هـ.ق در کتاب الاربعین العشاریه، ص130.

30. هیثمی (علی بن ابوبکر) متوفای 807هـ.ق در کتاب موارد الظمان الی زوائد ابن حیان، ص544.

31. متقي هندي (علاء الدين علي بن المتقي بن حسام الدين)

متوفاي 975 در كتاب كنز العمال، ج 13، ص 104، 105، 134 و 157.

32. قرطبي (محمد بن احمد) متوفاي 671 هـ.ق در تفسير قرطبي، ج 6، ص 61.

33. ابن كثير (اسماعيل) متوفاي 744 هـ.ق در كتاب تفسير القرآن العظيم، ج 2، ص 15.

34. ابي عاصم (عمرو بن ابي عاصم) متوفاي 287 هـ.ق در كتاب اسنه، ص 593 و 630.

35. المناوي (محمد بن عبدالرئوف) متوفاي 1331 در كتاب فيض القدير، ج 6، ص 282.

36. شوکانی (محمد)، متوفاي 1250 هـ.ق در فتح القدير، ج 2، ص 60.

37. خطيب بغدادی (ابوبكر احمد بن علي) متوفاي 463 هـ.ق در تاريخ بغداد، ج 3، ص 94 و ج 7، ص 389.

38. ابن عساكر (ابوالقاسم) متوفاي 571 هـ.ق در كتاب تاريخ مدینه دمشق، ج 13، ص 69 و 70 و ج 18، ص 138.

39. ابن اثير (علي) متوفاي 630 هـ.ق در كتاب اسد الغابه، ج 1،

ص 308 و 367 و ج 2، ص 232.

40. ابن النجار بغدادی (ابو عبداً محمد بن محمود)

متوفای 643هـ.ق در کتاب ذیل تاریخ بغداد، ج 3، ص 10.

41. ابن سعد (محمد بن سعد) متوفای 230هـ.ق در طبقات الکبری،

ج 5، ص 320.

42. عصفری (خلیفه بن خیاط) متوفای 240هـ.ق در تاریخ خلیفه،

ص 361.

43. بخاری (ابو عبداً محمد بن اسماعیل بخاری) متوفای 256هـ.ق

در کتاب تاریخ الکبیر، ج 1، ص 375.

44. عقیلی (محمد بن عمرو عقیلی) متوفای 322هـ.ق در کتاب الضعفاء

الکبیر، ج 3، ص 271.

45. ابن خلدون متوفای 808هـ.ق در کتاب العبر معروف به تاریخ

ابن خلدون، ج 1، ص 197.

46. ابن مزاحم منقری متوفای 212هـ.ق در کتاب واقعة الصفین،

ص 338.

47. ابن قتیبه دینوری در کتاب الاستغاثه، ج 2، ص 63.

48. ذهبی متوفای 747 هـ.ق در کتاب میزان الاعتدال، ج 2، ص 396 و 640، ج 3، ص 294.

منابعی که ذکر شد، تنها بخشی از منابع معتبر اهل سنت بود که حادثه غدیر در آن مطرح شده است.

دانشمندان بزرگ اهل سنت که حادثه ی غدیر را بیان کرده اند، از گروه های مختلف بوده اند؛ برخی از آنان محدث، بعضی مورخ، گروهی مفسر، جمعی سیره نویس و تعدادی از اهل لغت و بخشی از فقهای بزرگ بوده اند؛ لذا حادثه غدیر فقط از یک طبقه و یک گروه، نقل شده است.

از این مطلب به دست می آید که: حادثه غدیر، علی رغم دشمنی های فراوان گروهی از افراد لجوج و کم خرد، آن قدر حادثه ی مهم و مورد توجه عام و خاص بوده است که گروه های مختلفی از علما آن را بیان کرده اند. با نیم نگاه به بدان درمی یابیم، حادثه ی غدیر از حوادث مسلم تاریخ اسلام است که انکار آن جز از روی عناد و غرض ورزی، هیچ دلیل دیگری نخواهد داشت؛ زیرا درخشش حادثه غدیر همچون آفتاب عالم تاب است که جز نابینایان و ناهلان و خفاشان، کسی نمی تواند آن را انکار کند. ما در این گفتار به بیش از پنجاه منبع معتبر و دست اول از منابع اهل سنت - که حادثه ی غدیر در آن مطرح شده است - اشاره کردیم.

آيا با اين فرض مي‌توان گفت حادثه غدیر، افسانه‌اي بيش نيست؟
و اين مسئله، ساخته و پرداخته ي شيعيان است؟ چه اينکه اين
مسئله از چنان وضوح و روشني‌اي برخوردار است که بسياري از
دانشمندان برجسته و بزرگ اهل سنت آن را از روايات متواتر
دانسته‌اند و بعضي از اين دانشمندان، اين حادثه را با چندين
روايت و چندين سند، از صحابه بزرگ پيامبر اکرم صلي الله عليه و
آله نقل کرده‌اند.